

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Pagrindai

Škotija

Pagrindinio ugdymo Europoje atvejų tyrimai

SLO – Nacionalinis ugdymo programų rengimo institutas

Pagrindinio ugdymo Europoje motyvų, funkcijų, išteklių, bendrų tikslų ir turinio kūrimo bei įgyvendinimo lyginamasis tyrimas

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Pagrindai

Škotija

Pagrindinio ugdymo Europoje atvejų tyrimai

SLO – Nacionalinis ugdymo programų rengimo institutas

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.

Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Metrika

Autoriai:

Hans Hooghoff
Jeroen Bron

Konsultantai:

May Sweeney (VšĮ „Besimokanti ir mokanti Škotija“ – „Learning and Teaching Scotland“)
Alanas Brittonas (Glazgo universitetas)
Eileen Davidson (Škotijos ugdymo institutas)
Brian Boyd (Stratklaido universitetas)

Maketavimas ir leidyba:

„AXIS Media-Ontwerpers“, Enschede

Užsakymų adresas:

SLO
P.O.Box 2041
7500 CA Enschede

SLO – Olandijos nacionalinis ugdymo programų rengimo institutas. Jį prieš trisdešimt metų įsteigė Olandijos vyriausybė, siekdama, kad būtų teikiamos profesionalios mokymo programų atnaujinimo, rengimo ir įgyvendinimo konsultacijos ir pagalba. Vykdydamas išskeltus uždavinius, institutas atsižvelgia į bendrąją visuomenės raidą šalies ir tarptautiniu mastu, ypač – į pokyčius ugdymo srityje. SLO veikia beveik visuose ugdymo sektoriuose, tarp jų pradinio, vidurinio, specialiojo, profesinio mokymo, mokytojų ugdymo, ir apima visas dalykines sritis. Pagrindinis jo uždavinys – patarti vyriausybei svarbiais ugdymo reformų ir naujų ugdymo programų klausimais. SLO bendradarbiauja su mokyklomis ir universitetais, remia ir koordinuoja ugdymo programų rengimą, jas vertina ir teikia informaciją apie mokymo medžiagą.

AN 7.4626.122

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Turinys

1. Įvadas: tyrimo uždaviniai ir naudoti mokslinių tyrimų metodai	4
2. Platesnis projektas „Pagrindai“	5
3. Daugelį sričių apimantis tyrimo objektas	6
4. Pradžia: politinė iniciatyva	7
5. Naujos ugdymo programos, skirtos 3–18 metų amžiaus mokiniams, rengimo priežastys	10
6. Reikalavimai naujai ugdymo programai	13
7. Naujosios ugdymo programos šerdis	14
8. Suinteresuotosios šalys	17
9. Įrodymais pagrįstas įgyvendinimas	19
10. Vertinimas ir egzaminavimas	24
11. Svarbus informacinių ir ryšių technologijų vaidmuo	26
12. Ko galima pasimokyti, atsižvelgiant į padėtį Olandijoje	28
13. Kaip tai veikia ugdymo programų rengimo strategiją	30
14. 1 priedas	32
15. Literatūros sąrašas	33

1. Įvadas: tyrimo uždaviniai ir naudoti mokslinių tyrimų metodai

Nuo 2002 m. Škotijoje rengiama nauja 3–18 metų amžiaus mokinių ugdymo programa. Šią svarbią iniciatyvą lėmė ne esamos sistemos kokybės trūkumai, bet siekis, kad ugdymas taptų labiau orientuotas į ateitį ir nuoseklesnis, padidėtų jo efektyvumas ir veiksmingumas.

Kai kurie rengiamos ugdymo programos, minėtos iniciatyvos ir jos įgyvendinimo proceso bruožai gali būti įdomūs ir kitų ugdymo sistemų požiūriu. Tai paskatino SLO atlikti šios Škotijos iniciatyvos tyrimą.

Svarbiausi Škotijos pasirinkto sprendimo bruožai:

- visa ugdymo programa, skirta 3–18 metų amžiaus mokiniams, vertinama pagal keturis kriterijus: sėkmingai besimokantys asmenys, brandžios asmenybės, atsakingi piliečiai ir veiksmingi bendradarbiai;
- Škotijos vyriausybė įgaliojo keturias nacionalines institucijas – viešąją įstaigą „Besimokanti ir mokanti Škotija“, Škotijos vyriausybę, Karališkąją švietimo inspekciją ir Škotijos kvalifikacijų valdybą – sukurti bendrą požiūrį;
- svarbus pradinis uždavinys buvo užtikrinti, kad į projektą įsitrauktų ir jame dalyvautų mokyklos (mokytojai ir mokyklų vadovai);
- be ugdymo programų persvarstymo, būta kitų nacionalinio lygmens pokyčių, skirtų geresniam mokyklinio ugdymo aprūpinimui materialiniais ištekliais, įskaitant darbo užmokesčio didinimą, sistemingesnį profesinį ugdymą ir kapitalinį mokyklų pastatų remontą, užtikrinti.

Šiame dokumente aptariami svarbiausi iniciatyvos „Kompetencijos ugdymo programa“ etapai: nuo pirmosios analizės ir apžvalgos iki ugdymo programos esmės apibrėžimo, rengimo proceso ir įgyvendinimo strategijos. Tyrimas baigiamas išskiriant keletą svarstytinų punktų ir klausimų dėl raidos ateityje.

1. Platesnis projektas „Pagrindai“

SLO yra sudarytos kelios mokslinių tyrimų darbuotojų grupės, kurioms priklausantys SLO darbuotojai, bendradarbiaudami su keletu išorės ekspertų, atlieka ugdymo programų problemų per vidutinės trukmės laikotarpį tyrimus. Viena iš šių grupių susijusi su turinio pagrindų rengimu. Grupės veikla apima ir tarptautinį lyginamąjį tyrimą „Pagrindai“, kuriame nagrinėjami pagrindinio mokymo Europoje motyvai, šaltiniai, svarbiausių uždavinių išskėlimas, ugdymo programų turinio pagrindų parengimas ir įgyvendinimas (nuo 3–4 metų iki 14–15 metų amžiaus mokiniams). Remiantis keliais atvejų tyrimais atliekama jų lyginamoji analizė. Šis Škotijos kompetencijos ugdymo programos tyrimas yra didesnio tyrimo dalis. Be to, jis suteikia papildomos naudos SLO tyrimų grupei.

Svarbiausi SLO atliekamo platesniojo lyginamojo tyrimo uždaviniai – daugiau sužinoti apie ugdymo ir ugdymo programų rengimo procesų tobulinimo būdus, apibūdinti, kokios galėtų būti ugdymo programos ateityje, ir nustatyti palankius strateginių planų įgyvendinimo veiksnius. Tokiu būdu SLO siekia labiau įsigilinti į ugdymo programų strategijos ir praktikos esmę.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

2. Daugelį sričių apimantis tyrimo objektas

Ugdymo pokyčių tyrimas yra sudėtingas procesas. Nuo priešasčių, atskleidžiančių mokymo programos reformos poreikį, nustatymo ir politinio sprendimo pradėti ugdymo programų atnaujinimą iki faktinio reformų įgyvendinimo dažnai praeina daug metų. Šiuo laikotarpiu gali vėl pasikeisti išorės veiksniai, lėmę programų rengimą. Be to, kruopščiai suplanuotą įgyvendinimo tvarkaraštį gali sujaukti kiti numatyti ir nenumatyti dalykai, tarp kurių svarbios ir politinės bei administracinės jėgos.

Atlikdamas tyrimą SLO derino mokslinės literatūros analizę, įskaitant literatūros paieškas internete, ir tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių asmenų apklausas. Taikant šį metodą kilo tokie klausimai:

- Kokia padėtis buvo iki Kompetencijos ugdymo programos?
- Kokios priežastys lėmė naujos ugdymo programos, skirtos 3 –18 metų amžiaus jaunuoliams, rengimą?
- Ko tikimasi iš naujosios ugdymo programos?
- Kokie yra pagrindiniai naujosios ugdymo programos uždaviniai?
- Kokios suinteresuotosios šalys prisidėjo prie naujosios ugdymo programos įgyvendinimo?
- Kokia įgyvendinimo strategija pasirinkta?
- Koks vaidmuo įgyvendinimo procese teko informacinėms ir ryšių technologijoms?
- Ko galima pasimokyti įvertinus padėtį Olandijoje?

3. Pradžia: politinė iniciatyva

2000 m. buvo priimtas naujasis Škotijos mokyklų standartų ir kt. įstatymas. Jame apibrėžti nacionaliniai ugdymo prioritetai:

- 1) pasiekimai ir žinios;
- 2) mokymosi sąranga;
- 3) įtrauktis ir lygybė ;
- 4) vertybės ir pilietiškumas;
- 5) mokymasis visą gyvenimą.

Tai įpareigojo visų Škotijos mokyklų vadovybę ypač didelį dėmesį skirti ugdymo tobulinimo reikalams.

Škotijos vyriausybė suvokė, kad nors esama šalies ugdymo sistema vis dar atitinka kokybės standartus, ji nepakankamai dera su būsimais piliečių poreikiais. Iš tikrųjų turėjo būti neatidėliojant keliamas

klausimas: ar XX a. sukurta ugdymo sistema pajėgi stiprinti Škotijos ekonominį vystymąsi XXI amžiuje?

Kitaip tariant, ar esama ugdymo sistema pajėgi deramai išlavinti Škotijos piliečius, kad jie tiktų naujoms paslaugoms ir vaidmenims, kurių iš jų pareikalaus žinių ekonomika? Atsakymas į šį klausimą buvo aiškus: būtina keisti ugdymo sistemą, kad jauni žmonės būtų geriau paruošti gyventi ir dirbti XXI amžiuje.

Ugdymo kompetencijos programa – ne vienintelis svarbus netolimos praeities pokytis Škotijos ugdymo sistemoje. 2001 m. buvo persvarstytas Škotijos mokytojų darbo užmokestis ir užimtumo sąlygos.

Škotijos vyriausybė tuo metu ėmėsi įgyvendinti specialią mokyklų pastatų programą, kuria buvo

siekama atnaujinti ir pagerinti valstybinių mokyklų pastatus. Šioje specialioje programoje, dar

vadinamoje Pastatų gerinimo programa, iškeltas uždavinys iki 2009 m. visoje Škotijoje paruošti 300

geriausios kokybės mokyklų pastatų. Mokytojų užimtumo sąlygų pokyčius sudaro griežtesni mokytojų

registravimo standartai; vienerių metų užimtumo visą darbo dieną garantija visiems neseniai

kvalifikaciją įgijusiems mokytojams; galimybė patyrusiems mokytojams studijuoti ir tapti privilegijuotais

mokytojais, gaunančiais atitinkamai didesnę atlyginimą; kiekvieno mokytojo nuolatinis profesinis

tobulinimasis (35 valandos per metus); priemonės, leidžiančios keisti darbinę veiklą, ir aiškiai apibrėžtas

mokytojų bei aptarnaujančių darbuotojų vaidmuo.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirko Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Nacionaliniai debatai (2002 m.)

Prieš priimant konkrečius sprendimus dėl ugdymo programų reformos, 2002 m. kovo–birželio mėnesiais vyko nacionaliniai debatai. Tai buvo pirmas reikšmingas naujai išrinkto Škotijos parlamento – Jungtinės Karalystės regioninės valdžios institucijos – veiksmas. Šis politinis veiksmas, be abejonės, paskatino bendradarbiavimą įgyvendinant ugdymo reformą. Vienas apklaustas asmuo jį apibūdino taip: „Tai buvo naujas Parlamentas, naujasis tūkstantmetis ir siekis sutelkti politinę strategiją į ugdymą, ugdymą ir ugdymą – šios strategijos branduolys buvo įtrauktis. Tai nereiškė, kad esama sistema blogai veikė arba ją reikėjo taisyti. Tai buvo ugdymo strategijos, tinkamos XXI amžiui, paieška. Taip pat tai buvo po Antrojo pasaulinio karo pirmas kartas, kai visa oficiali ugdymo sistema buvo vertinama kaip visuma.“ Kitas apklaustas asmuo greta ateities perspektyvų ir svarbiausio tikslo – integracijos – paminėjo tokias problemas kaip penkiolikmečių nesuinteresuotumas, kuris lemia nedrausmingumą ir pasitraukimą nebaigus mokymo programos, menkas ugdymo programų lūkesčių suderinamumas su teisėtais jaunų žmonių interesais, siekis įtraukti ugdymą ankstyvojoje vaikystėje į bendrąją ugdymo programą ir neproporcingas dėmesio, skiriamo nacionalinių egzaminų svarbai, sumažėjimas. Šiems dalykams taip pat turėtų būti teikiama pirmenybė.

Dar vienas asmuo, apklaustas per SLO tyrimą, teigė, kad Škotijos ugdymo sistema buvo grindžiama tvirtomis Škotijos vertybėmis: išmintimi, užuojauta, teisingumu ir sąžiningumu – šios vertybės įrėžtos į Škotijos parlamento skeptrą.

Nacionalinių debatų tikslas buvo sukurti bendras Škotijos ugdymo vertybes. Diskusijose apie ugdymo programų pobūdį ir tikslus dalyvavo visos 32 ugdymo institucijos ir visos nepriklausomos (privačios) mokyklos. Šiuose posėdžiuose buvo aptariami esamų ugdymo programų pranašumai ir trūkumai, siūlomi labai įvairūs jų pakeitimai. 2002 m. spalio–gruodžio mėnesiais Škotijos vyriausybė svarstė šių debatų rezultatus, o 2003 m. sausio mėnesį Škotijos švietimo ministras pateikė atsaką ir pritarė nacionalinių debatų išvadoms (Škotijos administracija, 2003).

Minėtose išvadose nurodytos tobulintinos sritys, tarp jų:

- ugdymo programų teikiamų moksleivių pasirinkimo galimybių didinimas;
- vertinimo sudėtingumo ir vertinimų skaičiaus mažinimas;

- raštingumo ir matematinių gebėjimų tobulinimas;
- jaunimo rengimas darbui;
- mokinių skaičiaus klasėje ir vienam mokytojui tenkančio mokinių skaičiaus mažinimas, ypač mokant matematikos, anglų kalbos ir tam tikrais mokymo etapais;
- elgesio ir priekabiavimo problemų sprendimas;
- mokyklų vadovų teisių valdyti lėšas išplėtimas;
- mokytojų rengimas darbui ir pradinėse, ir vidurinėse mokyklose;
- mokyklų pastatų kokybės ir standartų gerinimas;
- visapusiškesnis tėvų dalyvavimas;
- inspekcijos vaidmens reforma.

Plėtra

Iš nacionalinių debatų tampa aišku, kad buvo siekiama daugiau dėmesio skirti tolesniam *kasdienio gyvenimo įgūdžių*¹ formavimui ir mokinių poreikių vertinimui, į kuriuos mokiniai galėtų pateikti atsaką, o ne vien sėkmingo ar nesėkmingo egzaminų laikymo procedūrai. Iš nacionalinių debatų taip pat paaiškėjo, kad dėl pasikeitusio užimtumo pobūdžio tėvams kilo sunkumų įsitraukti į mokyklos gyvenimą tokiu mastu, kokio iš jų tikėjosi mokykla. Nacionalinių debatų dalyviai vylėsi, kad mokyklų vaidmuo jaunimo ugdyme pasikeis ir bus išplėstas pagal Naujosios bendruomenės mokyklos koncepciją², t. y. mokyklų durys bus atviros daugiau valandų per dieną ir bus galima pasirinkti daugiau įvairių ugdymo galimybių. Nacionaliniai debatai parodė, kad reikalingas ugdymas, glaudžiau susijęs su bendruomene ir labiau atsižvelgiantis į tėvų ir mokinių poreikius, tai neturi būti sala, atskirta nuo tų, kuriems ji tarnauja sparčiai besikeičiančioje visuomenėje. Škotijos vyriausybė 2006 m. (Škotijos administracija, 2006b) apibrėžė ugdomąją vertę, susidarančią įgyvendinant mokinių asmeninius interesus įvairiuose klubuose, bendruomenėje ir labdaros bei lėšų rinkimo organizacijose. Daugelis šių veiklos rūšių pratęsia dieną mokykloje, nes prasideda dar per pamokas arba iš karto joms pasibaigus arba tęsiamos po pamokų. Nors tokia veikla istoriškai vertinama kaip papildomas ugdymas, jai tenka svarbus vaidmuo vaiko asmenybės raidoje ir darbingumo ugdyme.

¹ Mes esame linkę vadinti tai socialiniais gebėjimais, tačiau šis požiūris per siauras, nes gali būti supainiotas su Olandijoje įprasta sąvoka „socialinė kompetencija“ prasme. „Kasdienio gyvenimo įgūdžiai“ – daug platesnė sąvoka.

² Žodžiais „pasikeitęs vaidmuo“ norime apibrėžti platesnę atsakomybę, tenkančią bendruomenės mokykloms (Olandijoje vadinamoms „brede scholen“). Ji susijusi ne tik su baziniais aritmetikos, kalbos ir pagrindinių dalykų įgūdžiais, bet ir su tėvų dalyvavimu mokyklos gyvenime, kuo ankstesniu vaikų įtraukimu į kalbos mokymo projektus, veikla po pamokų, priežiūros pareigomis, bendradarbiavimu su kaimynystėje įsikūrusiomis institucijomis ir tapimu bendruomenės ašimi.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

4. Naujos ugdymo programos, skirtos 3–18 metų amžiaus mokiniams, rengimo priežastys

Po nacionalinių debatų ataskaitos buvo pateiktas ministerijos atsakas (2003 m.). Kitas veiksmas, kurio imtasi, – programos svarstymo grupės sudarymas. Grupė parengė siūlymus dėl pagrindinių Kompetencijos ugdymo programos (2004a) uždavinių. Šie pasiūlymai buvo grįsti Škotijos ugdymo mokslinių tyrimų tarybos atliktu tyrimu ir įvairių šalių ugdymo programų pavyzdžiais (vieno apklaustojo žodžiais tariant: „Pradedant Norvegija, baigiant Tasmanija“). Ypač įkvėpė Australijos Viktorijos ir Kvinslendo provincijų patirtis. Vėliau buvo pateiktas dar vienas ministerijos atsakas (2004b). Šie dokumentai, paskelbti kartu, sudarė (ir oficialiai, ir turinio atžvilgiu) tolesnio Škotijos ugdymo sistemos tobulinimo pagrindą.

Svarstymo grupė nurodė tris priežastis, pagrindžiančias poreikį keisti ugdymo programą.

1. Socialinė raida: globalūs, politikos, ekonomikos ir kultūros pokyčiai; neatidėliotinas poreikis stiprinti Škotijos ekonomiką; atsakas į vis didėjančią visuomenės įvairovę; Škotijos visuomenės sveikatos gerinimas ir skurdo mažinimas.
2. Paties ugdymo kaita: informacinių ir ryšių technologijų įtaka; mokyklos vaidmens kitimas, jai tampant tėvų, kitų paslaugų teikėjų ir visos bendruomenės partnere.
3. Vis stiprėjantis suvokimas, kad didelė dalis Škotijos gyventojų neišnaudoja savo sugebėjimų; ši padėtis, ko gero, prieš pradėdama gerėti dar blogės ir sukels socialinių ir ekonominių problemų.

Nuoseklus ugdymo programos link

Škotijoje yra parengtos ugdymo programos gairės, skirtos 3–5 m. amžiaus mokiniams, ir dar vienos, skirtos 5–14 m. amžiaus mokiniams. Šalyje įteisinta sudėtinga nacionalinių egzaminų sistema, kurioje numatomi aukšto lygio išorės egzaminai ketvirtoje, penktoje ir šeštoje vidurinės mokyklos klasėse. Visos šios struktūros sudedamosios dalys kruopščiai suderintos, tačiau kai kuriais atžvilgiais jos veikia atskirai viena nuo kitos. Kad vaikai būtų optimaliai paruošti ateičiai, svarstymo grupė siūlė parengti ne tokią perkrautą ir nuoseklesnę ugdymo programą, kurioje būtų daugiau pasirinkimo galimybių. Svarbiausia, kad mokykla taptų malonesne vaikų gyvenimo dalimi. 3–5 m. amžiaus vaikų ugdymas neprivalomas, bet tėvai ir kiti asmenys teikia jam daug reikšmės, todėl jis buvo įtrauktas į reformą. Šiuo metu ugdymo

programos, skirtos 5–14 m. amžiams mokiniams, išskyrimas per daug pagrįstas reikalavimais 15–18 metų mokiniams. Be to, esamoje mokymo programoje yra pasikartojimų ir nenuoseklių dalykų, kuriems svarstymo grupė prieštarauja ir norėtų, kad jie būtų pašalinti. Be to, bus labiau pabrėžiamas patirtimi grįstas mokymasis, kuriame besimokantis asmuo turi dalyvauti aktyviau. Mokymosi kontekstas apims daugiau vietos renginių ir konkrečių mokyklos ir jos bendruomenės aplinkybių.

Nacionalinių gairių, skirtų 5–14 m. amžiaus mokiniams, sukūrimas XX a. devintajame dešimtmetyje sukėlė tikrą perversmą Škotijos ugdymo programų rengimo srityje. Programoje apibrėžtos penkios pagrindinės mokymosi sritys: anglų kalba, matematika, aplinkos tyrimai, vaizduojamieji menai ir tikyba. Ši programa taip pat tarnavo kaip pradinio (P1) ir vidurinio (S2) ugdymo programų, kurios anksčiau buvo apibrėžtos tik plačiąja prasme, atnaujinimo ir reformos pagrindas.

1987 m. dokumente „Škotijos ugdymo programų ir vertinimo strategija 1990–1999 m.“ (SEED) išsamiai išdėstyti keli susirūpinimą keliantys klausimai, susiję su ugdymo paslaugų teikimu pradinio ir pagrindinio mokymosi lygmens moksleiviams visoje Škotijoje; nurodyta, kad „svarbiausias vyriausybės tikslas – Škotijos mokyklose užtikrinti reikšmingą ugdymo kokybės ir pasiekimų pagerinimą“ (1987:4).

Ataskaitoje taip pat pabrėžiamas nepakankamas pradinio ir pagrindinio mokymo tęstinumas, menkas mokymo programų ir vertinimo apibrėžimas, taip pat nepakankamas bendravimas su tėvais. Adams (1994:4) tvirtina, kad bendro sutarimo trūkumas „sudarė kliūtis, trukdančias suvokti, kas vyksta pradinėje mokykloje, ir bendrauti su tėvais bei vidurinėmis mokyklomis“.

Į šias problemas atsižvelgta nacionalinėse ugdymo programų gairėse, o ne oficialiose Škotijos mokyklų ugdymo programose. Jos turėtų suteikti praktinių mokymo ir vertinimo rekomendacijų ir tokiu būdu užtikrinti nacionalinį bendrą sutarimą dėl to, ką vaikai turėtų žinoti ir sugebėti daryti, lanksčiai vertinant pamokos turinį ir dėstymą. Gairės buvo grindžiamos plataus požiūrio principu, darna, tęstinumu, nuoseklumu ir pažanga. Jomis taip pat buvo išreikštas pritarimas visos mokyklos ir tarpdalykiniam požiūriui į mokymąsi. Nuo problemų nustatymo iki ugdymo programos, skirtos 5–14 m. amžiaus mokiniams, parengimo 1991-aisiais praėjo keleri konsultacijų ir patikrų metai, bendradarbiaujant su praktikais visoje šalyje, prieš paskelbiant nacionalines gaires.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Ir pradinio, ir pagrindinio mokymosi lygmens mokiniai dabar gali dirbi visame intervale nuo A iki E lygio. 1999 m. įvestas F lygis mokiniams, kurie prieš baigdami pagrindinį mokymą (S2) pasiekė E lygį. Šių nacionalinių gairių įgyvendinimas sukėlė nemažai sunkumų visos šalies specialistams. Ankstyvuosiuose programos, skirtos 5–14 m. amžiaus mokiniams, įgyvendinimo etapuose viena iš svarbiausių problemų buvo įgyvendinimo rekomendacijų trūkumas. Harlen (1995:1) mano, jog tai nutiko dėl to, kad buvo „pradėtos įgyvendinti ir kitos rekomendacijos (aplinkos tyrimai, vaizduojamasis menas, religija ir dorovinis ugdymas) tuo metu, kai mokyklos dar buvo pirmųjų gniaužtuose (anglų kalbos ir matematikos)“, ir dėl to mokytojai „jautė spaudimą“. Tai parodo konsultacijų ir svarstymo procesų, kurių buvo imtasi, suvokimo požymius. To nebuvo prieš 1994 m. paskelbiant Praktinį vadovą pradinių ir vidurinių mokyklų mokytojams (skirtą 5–14 m. amžiaus mokinių ugdymui), į kurį buvo įtrauktos įgyvendinimo rekomendacijos. Būtų galima pagrįstai teigti, kad 5–14 m. amžiaus mokinių ugdymo programa niekada nebuvo įgyvendinta visam mokinių amžiaus tarpsniui nuo 5 iki 14 metų ir nebuvo pakankamai įgyvendinta vidurinėse mokyklose, nes ji iš esmės buvo laikoma pradinės mokyklos iniciatyva.

Kompetencijos ugdymo programa turės kur kas daugiau reikšmės ir įtakos nei 5–14 m. amžiaus mokinių ugdymo programa. Ji, be kita ko, taps iššūkiu mokytojams ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems ugdymo procese, ir paragins naujai pažvelgti į ugdymo procesus. Tai turės reikšmės ugdymo programų organizavimui mokykloje ir kitose mokymo vietose, mokytojams ir su mokymu tiesiogiai nesusijusiems darbuotojams, nes turės būti stengiamasi pripažinti mokinių pasiekimus, o ne vien sutelkti dėmesį į žinias.

4. Reikalavimai naujai ugdymo programai

Iš diskusijų, kuriose buvo aptariama Kompetencijos ugdymo programa ir kurios prasidėjo dar per nacionalinius debatus, paaiškėjo, kad kai kurias esamų ugdymo programų sudedamąsias dalis verta palikti, o kitas reikia atnaujinti.

Senųjų ugdymo programų sudedamosios dalys, kurios laikomos vertomis išsaugoti, ypač praktinio ugdymo požiūriu, apima:

- Škotijos ugdymo sistemos lankstumą;
- ugdymo programų „pločio“ ir „gylio“ derinį, aukštą mokytojų kvalifikaciją ir mokymo kokybę;
- mokymo medžiagos, padedančios mokytojams dirbti, kokybę;
- visapusiškumo principą (mokykla, kurioje mokiniai neskirstomi pagal gebėjimus, bet mokymas diferencijuojamas remiantis individualiais mokymosi poreikiais).

Siūlomi pakeitimai turėtų:

- padaryti mokymąsi patrauklesnį, įdomesnį ir smagesnį;
- mažinti ugdymo programų perkrovimą;
- didinti nuoseklumą tarp įvairių 3–18 m. amžiaus mokinių ugdymo etapų programų;
- sukurti geresnę pusiausvyrą tarp mokymo suteikiamų bendrųjų ir profesinių įgūdžių ir suteikti galimybių įgyti įvairesnės patirties;
- suteikti jaunuoliams įgūdžių, kurių reikės ateities darbo rinkoje;
- užtikrinti, kad egzaminų vertinimas būtų panaudotas mokymuisi skatinti;
- suteikti daugiau galimybių pasirinkti pagal jaunimo poreikius ir lūkesčius.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

5. Naujosios ugdymo programos šerdis

Kompetencijos ugdymo programoje siekiama plačiau apibrėžti, kokiais būdais ir ką jauni žmonės turi mokytis; joje taip pat pripažįstama įvairesnė patirtis ir pasiekimai. Kompetencijos ugdymo programos šerdį sudaro veiksmingi mokymosi ir mokymo procesai (Škotijos administracija, 2006, p. 1). Vienas iš apklaustų ugdymo programos rengimo grupės narių Kompetencijos ugdymo programą apibūdino taip: „Tai iššūkis, bet ir atgaiva. Ji atitinka mokinių, mokytojų ir suinteresuotųjų šalių lūkesčius. Gilesnis mokymasis joje iškeliamas virš paviršutiniško mokymosi; ji orientuota į kasdienio gyvenimo įgūdžių įgijimą, o ne tik į mokymąsi egzaminams, joje išreikštas pasitikėjimas mokytojų profesionalumu, o pedagogika laikoma esminiu dalyku.“

Kompetencijos ugdymo programoje nustatomi keturi ugdymo programos tikslai. Visi jie skirti tam, kad jaunuoliai taptų sėkmingai besimokančiais asmenimis³, brandžiomis asmenybėmis, atsakingais piliečiais ir veiksmingais bendradarbiais. Toliau išdėstytoje schemoje kiekvienas šių gebėjimų apibūdinamas išsamiau.

Naujoji ugdymo programa taip pat apima jaunimo visuomeninės veiklos, asmeninės kompetencijos ugdymo ir tapsmo pilnateisiais Škotijos piliečiais tikslus. Be to, ekonominė padėtis, iš paslaugų ekonomikos besikeičianti į žinių ekonomiką, ragina sujungti socialinius, kūrybinius ir verslumo gebėjimus.

---

³ Čia pateikiamas tikslus terminas „besimokantys asmenys“. Jis reiškia „tie, kurie mokosi“ – pasirinkta veikiamoji forma. Pasirinktas būtent šis terminas, o ne „mokiniai“. Šis termino pasirinkimas panašus į Olandijoje vykstantį perėjimą nuo sąvokos „mokymas“ prie „mokymasis“.

3–18 m. amžiaus mokinių ugdymo programos tikslai

Sėkmingai besimokančiais asmenimis,

kuriems būdinga:

- entuziazmas ir mokymosi motyvacija;
- pasiryžimas siekti aukštų standartų;
- atvirumas naujam mąstymui ir idėjoms;

ir kurie sugeba:

- panaudoti raštingumo, bendravimo ir matematinius gebėjimus;
- panaudoti technologijas mokymuisi;
- mąstyti kūrybiškai ir savarankiškai;
- mokytis individualiai ir grupėje;
- daryti pagrįstas išvadas;
- naujose situacijose susieti ir pritaikyti įvairius mokymosi būdus.

Brandžiomis asmenybėmis, kurioms būdinga:

- savigarba;
- fizinės, intelektinės ir emocinės gerovės pojūtis;
- tvirtos vertybės ir įsitikinimai;
- ambicijos;

ir kurie sugeba:

- remtis kitais ir valdyti save;
- gyventi sveikai ir aktyviai;
- būti sąmoningi;
- ugdyti įsitikinimus ir pasaulėžiūrą ir juos skleisti;
- gyventi kuo savarankiškiau;
- rizikuoti ir priimti pagrįstus sprendimus;
- pasiekti sėkmės įvairiose srityse.

Sudaryti sąlygas jauniems žmonėms tapti

Atsakingais piliečiais,

kuriems būdinga:

- pagarba kitiems;
- įsipareigojimas atsakingai dalyvauti politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime;

ir kurie sugeba:

- didinti žinias ir supratimą apie pasaulį ir Škotijos vietą jame;
- suprasti įvairius įsitikinimus ir kultūras;
- remdamiesi informacija nuspręsti ir pasirinkti;
- vertinti aplinkos, mokslo ir technologijų problemas;
- vystyti informacija grįstą etišką požiūrį į sudėtingas problemas.

Veiksmingais bendradarbiais,

kuriems būdinga:

- sumanumas;
- lankstumas;
- pasitikėjimas savimi;

ir kurie sugeba:

- bendrauti įvairiais būdais ir įvairiomis nuostatomis;
- dirbti su partneriais ir grupėje;
- imtis iniciatyvos ir vadovauti;
- kritiškai mąstyti naujomis aplinkybėmis;
- kurti ir įgyvendinti;
- spręsti problemas.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkė Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Buvo pritarta, kad į naująją ugdymo programą būtų įtrauktas ir įgūdžių bei savybių sąrašas, ir šie toliau išdėstyti ugdymo programų rengimo principai (Škotijos administracija, 2004a, 14–15 p.):

- 1) įdomumas ir malonumas (mokymasis turėtų būti įdomus, įkvepiantis ir įtraukiantis; ugdymo programa turėtų skatinti dideles ambicijas ir siekius);
- 2) „plotis“ (visi vaikai įgyja įvairiausias patirties);
- 3) nuosekli pažanga (būtina sukurti vientisą struktūrą, kurioje kiekvienas etapas būtų pagrįstas ankstesniu);
- 4) „gylis“ (vaikams turi būti leista išugdyti visas savo galimybes);
- 5) pritaikymas asmeniniams poreikiams ir pasirinkimas (ugdymo programos turi atitikti asmeninius mokinių pasirinkimus ir norus, tik taip bus galima tenkinti kiekvieno mokinio poreikius ir padėti atskleisti talentus);
- 6) darna (mokinių mokymosi patirtis turi sudaryti darnią visumą);
- 7) aktualumas (jauni žmonės turėtų suvokti mokymosi tikslą).

5. Suinteresuotosios šalys

Rengiant Kompetencijos ugdymo programą įvairioje veikloje dalyvavo įvairios suinteresuotosios šalys. Į nacionalinius debatus – 2002 m. vykusias plačias diskusijas – buvo pakviesta daugelis suinteresuotųjų šalių, tarp jų tėvai, mokytojai, darbdaviai, mokiniai ir kiti asmenys. Daugelis vietos mokyklų bendruomenių rengė aptarimus, į juos buvo kviečiami visi minėti asmenys.

2003 m. lapkričio mėnesį švietimo ministras įkūrė svarstymo grupę. Ją sudarė 19 asmenų, atstovaujančių įvairioms organizacijoms. Grupės sudėtis buvo labai įvairi. Greta pagrindinių specialiųjų institucijų, tokių kaip viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“, Škotijos kvalifikacijų valdyba, Švietimo inspekcija, svarbiais bendradarbiavimo partneriais tapo mokyklų tarybų, universitetų, mokytojų ir mokyklų vadovų atstovai. Jaunimo ir tėvų atstovai į pirmąjį etapą įtraukti nebuvo; jie įsitraukė vėliau.

2006 m. ugdymo programos svarstymo grupės taryba paskelbė ataskaitą „Pažanga ir pasiūlymai“. Šiame dokumente buvo apžvelgti rezultatai ir aptarta daug klausimų dėl tolesnės veiklos. Ugdymo programos svarstymo grupės tarybą sudaro dešimt žmonių. Joje taip pat yra viešųjų institucijų atstovai, įskaitant viešąją įstaigą „Besimokanti ir mokanti Škotija“, Švietimo inspekciją, universitetus ir Škotijos kvalifikacijų valdybą. Tarp šios grupės narių buvo ir trys mokyklų vadovai.

Be šių nacionalinių komitetų, labai daug dėmesio buvo skirta tam, kad į diskusiją įsitrauktų ir Kompetencijos ugdymo programą savo mokyklose svarstyti mokytojai. Kalendorinėse apklausose mokyklos ir Kompetencijos ugdymo programos vaidmenys buvo išskiriami.

Dalyvavimo metai

Nors pokyčiai prasidėjo nacionaliniais debatais ir aukšto lygio nacionalinių komitetų sudarymu, iniciatyva buvo grindžiama pagrindine bendros veiklos idėja, į kurią turėjo įsitraukti kuo daugiau žmonių. Reikėjo ypač daug dėmesio skirti įvairių asmenų dalyvavimui, o paskelbti Dalyvavimo metai tapo nuolatiniu Kompetencijos ugdymo programos požymiu.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Ugdymo programų rengimo institucijos vaidmuo

Škotijos nacionalinė ugdymo programų rengimo institucija – viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ (www.ltscotland.org.uk) – buvo įsteigta sujungus Škotijos ugdymo technologijos tarybą (angl. – *Scottish Council for Educational Technology*) ir Škotijos konsultacinę ugdymo programų tarybą (angl. – *Scottish Consultative Council on the Curriculum*). Viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ skelbia, kad svarbiausi jos tikslai yra:

- aktyvus ugdymo naujovių skatinimas;
- Škotijos ugdymo sistemos siekių skatinimas ir kokybės (kompetencijos) gerinimas;
- parama mokytojams, mokykloms ir savivaldos institucijoms, kurios stengiasi gerinti ugdymo proceso ir jo rezultatų kokybę;
- užtikrinimas, kad ugdymo programos ir ugdomasis mokymosi procesas, įskaitant naudojimąsi informacinėmis ir ryšių technologijomis, padėtų vaikams ir jaunuoliams optimaliai tobulėti.

Viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ savo veiklą grindžia penkiomis vertybėmis:

- **dora** – sąžiningai vykdo įsipareigojimus ir prisiima atsakomybę;
- **pagarba** – bendradarbiauja lygybės, atvirumo ir pasitikėjimo atmosferoje;
- **kūrybiškumu** – priima naujoves, pokyčius ir pažangų mąstymą;
- **siekiu pirmauti** – įkvepia vieni kitus įgyvendinti „Besimokančios ir mokančios Škotijos“ viziją;
- **kompetencija** – siekia aukščiausių standartų ir yra jų įgyvendinimo pavyzdys.

Įstaigoje dirba apie 200 žmonių, didelė jų dalis (50) yra informacinių ir ryšių technologijų specialistai, besispecializuojantys informacinių ir ryšių technologijų pritaikymo ugdymo programoms srityje. Jų darbas apima viešosios įstaigos „Besimokanti ir mokanti Škotija“ interneto svetainės priežiūrą ir atnaujinimą, interneto prieigos prie „Besimokančios ir mokančios Škotijos“ siūlomų produktų užtikrinimą, elektronines konsultacijas ir skaitmeninių naujienlaiškių leidybą. Be to, viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ yra atsakinga už elektroninio mokymosi aplinką, specialiai sukurtą Škotijos ugdymo sistemai (GLOW). Besirūpindama ugdymo programų rengimu, viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ siekia nuo ugdymo programų rengimo pereiti prie jų architektūros. Sąvoka „ugdymo programų architektūra“ yra platesnė nei ugdymo programų rengimas, nes apima vadybą, didaktiką ir pedagogiką. Ši sąvoka dažniausiai vartojama kalbant apie ugdymo naujoves

mokyklose.

Viešoji įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“ vaidina pagrindinį vaidmenį visuose ugdymo plėtros proceso etapuose. Institucija glaudžiai bendradarbiauja su vyriausybe ir turi visus pajėgumus (darbuotojų, tinklus, ryšio priemones), kurių reikia šiam svarbiam vaidmeniui atlikti.

9. Įrodymais pagrįstas įgyvendinimas

Škotijos vyriausybės dokumentuose aiškiai išreikšta nuostata, kuria prieštaraujama tyrimų, įgyvendinimo ir sklaidos (angl. – *Research Development Diffusion*, RDD) metodo įgyvendinimui (2006b, p. 4). Kompetencijos ugdymo programa laikoma kultūriniu pokyčiu. Todėl stengiamasi, kad programoje dalyvautų mokytojai, kurie mąsto apie ugdymo tikslų principus ir vertybes ir juos atskleidžia praktiniu darbu klasėse. Tad sąvoka „dalyvavimas“ apima institucinių struktūrų ir veiksmų visumą, kuria siekiama į procesą įtraukti kuo daugiau žmonių. Šie proceso dalyviai žygiuoja pirmosiose eilėse ir įgyvendina strategiją. Procesas yra „pagrįstas įrodymais“⁴ – jis apima apie tai mąstančių specialistų išsakytas bei įgyvendinamas idėjas. Naujienlaiškyje, paskelbtame 2006 m. rudenį, rašoma: „Tai reiškia, kad mokytojai mąstys, padės, diskutuos, klausinės, patvirtins, dalinsis idėjomis ir kartu planuos veiksmus, o ne pasyviai semsis informacijos per kelis pristatymus“. Atkreiptinas dėmesys, kad pasibaigus diskusijai kiekvienas joje dalyvavęs mokytojas gavo „gerų daiktų maišelį“, kuriame buvo dvi knygos apie veiksmingą mokymąsi ir USB atmintukas su nuorodomis į 80 naudingų šaltinių ir interneto svetainių. Christie ir Boyd (SA) pabrėžė, kad 3–18 m. amžiaus mokinių ugdymo programa turi būti atnaujinama „žvelgiant į mokytoją kaip į besimokantį asmenį“, kitaip tariant, dėmesys turi būti skiriamas mokytojų žinioms ir supratimui, svarbiausioms vertybėms ir gebėjimams veikti savarankiškai.

Kompetencijos ugdymo programa įgyvendinama glaudžiai bendradarbiaujant su šiomis suinteresuotosiomis šalimis: Škotijos vyriausybe, viešąja įstaiga „Besimokanti ir mokanti Škotija“, Škotijos kvalifikacijų valdyba, Karališkąja švietimo inspekcija, mokyklomis ir mokyklų tarybomis, kolegijomis ir tyrimų darbuotojais. Karališkajai švietimo inspekcijai tenka dvigubas vaidmuo, nes ji, viena vertus, teikia nacionalinio lygmens konsultacijas kaip inspekcija, o kita vertus, pataria mokykloms dėl Kompetencijos ugdymo programos. Be to, Karališkoji švietimo inspekcija ragina mokyklas pradėti Kompetencijos ugdymo programos aptarimą. Nuo 2005 m. birželio mėn. mokyklos galėjo įsirašyti į interesų registrą. Tokiu būdu gaunama informacija apie mokyklų dalyvavimo ugdymo programos reformoje lygmenį. Visa veikla pagrįsta bendrais veiksmais, o ne priverstiniais pokyčiais.

---

⁴ Sąvoka „pagrįsta įrodymais“ čia aiškinama kitaip nei Olandijoje. Olandijoje sąvoka „pagrįsta įrodymais“ reiškia, kad metodas buvo moksliskai tiriamas ir jo poveikis yra įrodytas. Škotijoje ši sąvoka siejama su įrodyta tam tikro metodo verte mokytojų požiūriu – mokytojai šio metodo požiūriu vertinami kaip patyrę profesionalai.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkė Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Vienu metu vyksta įvairios reformos, ne tik ugdymo programų turinio požiūriu, bet ir vyriausybės lygmeniu, pavyzdžiui, vyriausybei priimant sprendimus dėl mokyklų finansinio savarankiškumo.

Skatinimas ir pagalba

Kompetencijos ugdymo programos įgyvendinimas – tai kruopščiai suderinta operacija, kuri, viena vertus, iš mokytojų ir mokyklų vadovų daug reikalauja, kita vertus, suteikia galimybių pasinaudoti daugiau išteklių, pavyzdžiui, profesinio tobulėjimo ir kvalifikacijos kėlimo kursais, naujomis informacinėmis ir ryšių technologijomis, naujais pastatais ir mokyklų vadovų mokymais. Kompetencijos ugdymo programos dokumentuose daugiausia dėmesio skiriama žinomiems (veiksmingiems) mokyklų tobulinimo veiksniams, tokiems kaip mokyklų vadovybės atliekamo vertinimo ir tikrinimo vaidmuo ir dideli užmojai bei lūkesčiai. Mokyklos vadovybei tenka ypač svarbus vaidmuo įgyvendinant naują ugdymo programą. Dėl šių priežasčių 2005 m. įkurta Vadovų akademija, sukurta daugiau vyresnio amžiaus darbuotojų mokymo galimybių ir įdiegtos mokyklų vadovams skirtos auklėjimo ir rengimo programos (2005). Mokytojams suteikta daugiau galimybių pasirinkti kvalifikacijos kėlimo kursus, įskaitant bendrą mokymą vietos bendruomenėje, skirtą mokytojams, socialiniams darbuotojams, sveikatos priežiūros specialistams ir kitiems asmenims.

Tolesnis Kompetencijos ugdymo programos detalizavimas

Svarstyimo grupei paskelbus Kompetencijos ugdymo programą (2004a) ir pasiūlymus dėl naujosios ugdymo programos rengimo ir naujoviškumo buvo pateiktas ministerijos atsakas (2004b). Be to, parengta programa, kurioje pateikiama išsami informacija apie iniciatyvą. Programos taryba buvo kviečiama konsultuoti ministrus ir vadovauti programos įgyvendinimui. Bendromis jėgomis buvo suplanuota veikla, reikalinga naujai ugdymo plėtros vizijai paremti. Buvo įkurta tikslinių grupių, kurių veikla sutelkiama į aštuonias ugdymo programos sritis:

- gamtos mokslų;
- kalbų;
- socialinių tyrimų;
- matematikos;
- technologijų;
- vaizduojamojo meno;
- sveikatos ir gerovės;
- religinio ir dorovinio ugdymo.

Tikslinės grupės daugiausia dėmesio skyrė 3–15 metų amžiaus moksleiviams, tačiau nebuvo pamirštas ir 15–18 metų amžiaus tarpsnis.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Pirmoji šių grupių užduotis buvo palyginti esamas ugdymo programas su Kompetencijos ugdymo programos vertybėmis ir tikslais. Atlikus pradinį tyrimą buvo pateikti pasiūlymai dėl reformos, prioritetų nustatymo, mokymosi rezultatų supaprastinimo ir mokymo programų turinio perkrovos mažinimo. Tikslinės grupės pirmąją užduotį atliko 2005 m. gruodžio mėnesį. Grupės sutiko, kad supaprastinimas ir prioritetų nustatymas gali būti atlikti atsižvelgiant į tai, koku būdu ir kokių dalykų mokomasi ir mokoma ir kaip jie su tuo susiję. Be to, grupės susitarė, kad šie pasiūlymai turi būti sustiprinti sisteminga tęstinio mokytojų profesinio tobulėjimo programa, taip pat kad ugdymo programos pokyčius turėtų pagrįsti formuojamasis vertinimas. Kitame tikslinių grupių darbo etape buvo pateikti išsamūs pasiūlymai dėl persvarstytos ugdymo programos tikslinimo.

Šie rezultatai buvo įtraukti į Kompetencijos ugdymo programą – ugdymo programos rengimui skirta 1 ir 2 dalis. (2006a ir 2007 m.). Šiuose dviejuose veikaluose atskleista Kompetencijos ugdymo programos reikšmė kiekvienam asmeniui arba asmenų grupei ir tai, kokiais būdais gali būti taikomi keturi gebėjimai (būti sėkmingai besimokančiais asmenimis, brandžiomis asmenybėmis, atsakingais piliečiais ir veiksmingais bendradarbiais). Ugdymo programos gairėse išsamiausiai apibūdintas kalbos ir matematikos mokymas. Optimalus ugdymo programos išsamumo lygmuo dar nenustatytas. Antroje ugdymo programos rengimo rekomendacijų dalyje išsamiai aptartas aktyvusis mokymasis. Daugiausia dėmesio kreipiama į mokytojų požiūrį. Dokumente mokytojams pateikta nemažai verčiančių susimąstyti klausimų, siekiant paskatinti juos apgalvoti savo patirtį ir prisidėti prie bendrų diskusijų apie tai, kaip įtraukti besimokančius asmenis ir sudominti mokymosi procesu.

Pirmoji koncepcija buvo paskelbta šioje mokymosi srityje. Ugdymo programa pradedama „visiems svarbia patirtimi“, pavyzdžiui:

„Mokydamasis naujos kalbos aš geriau suvokiu gimtąją kalbą ir galiu įvertinti, kokios turtingos ir tarpusavyje susijusios yra kalbos.“

Toliau išsamiai išdėstomi keli trijų etapų tikslai, susiję su smulkesniais mokymosi srities aspektais. Apibūdinant tikslus vartojamos frazės „aš galiu“ ir „aš atlieku“, pateiktos šiame pavyzdyje.

Sritis: skaitymas siekiant susipažinti su kitoms kultūroms. „Drauge su kitais skaitau ir nagrinėju tekstus ta kalba, kurios mokausi“.

Sritis: informacijos paieška ir naudojimas. „Naudodamasis įvairiais ištekliais galiu savarankiškai skaityti sudėtinga kalba parašytus išsamesnius tekstus, kuriuose, be kita ko, vartojamos įvairios gramatinės formos, ir parodyti, kad juos suprantu.“

Pažanga ir pasiūlymai

2006 m. Kompetencijos ugdymo programos taryba paskelbė ataskaitą „Pažanga ir pasiūlymai“ (2006b). Šioje ataskaitoje buvo įvertintas jau įvykdytas programos įgyvendinimo etapas ir aptartos ateities kryptys.

Pavyzdžiui, buvo pasiūlyta pasiekimų sistema. Pagal šią sistemą 3–18 metų mokiniai suskirstomi į šešias amžiaus grupes (2006b, p. 13). Tuo metu, kai mokytojai susiduria su nelengva užduotimi apgalvoti mokymosi būdus, kyla pavojus pamesti iš akių dalį tikslo ir rezultatų. Be to, Kompetencijos ugdymo programa skirta 3–18 metų amžiaus mokiniams, ir šiame amžiaus intervale svarbu atsižvelgti į keletą su vertinimu susijusių klausimų. Ataskaitoje nurodytos tos Kompetencijos ugdymo programos vietos, kuriose kyla šie klausimai dėl vertinimo ir kurios skiriasi nuo buvusiųjų ankstesnėse ugdymo programose.

Toliau pateiktoje lentelėje kiekvienoje iš minėtų šešių grupių nurodoma, koku laiko momentu iš besimokančiųjų tikimasi tam tikros patirties ir rezultatų.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
 Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Lygis	Daugumos vaikų patirtis ir rezultatai
Ankstyvasis	Ikimokyklinis ugdymas ir 1 klasė
Pirmasis	Baigiant P4, kai kuriems anksčiau
Antrasis	Baigiant P7, kai kuriems anksčiau
Trečiasis	Mokantis S1–S3, kai kuriems anksčiau
Ketvirtasis	Atitinka SCQF 4 lygį
Vyresniųjų	Mokantis S4–S5, kai kuriems anksčiau

Viešoji įstaiga „Mokanti ir besimokanti Škotija“ remia programos įgyvendinimą per specialią interneto svetainę, darbuotojams ir tėvams skirtą metodinę medžiagą, sudarydama specialias darbo grupes ir rengdama seminarus. Svarbi strategijos įgyvendinimo sudedamoji dalis – aiškiai apibrėžtų tikslų nustatymas visoms dalyvaujančioms šalims. O svarbiausia įgyvendinant ugdymo programą yra tai, kad mokykloms suteikiama šiek tiek lankstumo.

2005–2007 metais buvo išleisti šeši Kompetencijos ugdymo programos naujienlaiškiai. Naujienlaiškyje, paskelbtame 2005 m. rudenį, mokyklos buvo raginamos naudoti viešosios įstaigos „Mokanti ir besimokanti Škotija“ siūlomą „pradinį rinkinį“, skirtą Kompetencijos ugdymo programos įgyvendinimo pradžiai. Rengiantis 2006 metams naujienlaiškyje buvo teigiama, kad pradinis ugdymo programų variantas (ugdymo programų architektūra) turi būti aptartas mokyklos darbuotojų susirinkimuose, specialiose darbo grupėse ir seminaruose, vykstančiuose nuo 2006 metų rugsėjo mėn. 2007 m. rudenį buvo surengtas dar vienas visą Škotiją apimantis diskusijų ciklas, siekiant suteikti mokytojams galimybę apmąstyti naująją ugdymo programą ir išsakyti savo nuomonę.

2008 m. sausio mėnesį mokyklose buvo pradėta bandyti įgyvendinti naująją ugdymo programą. 2008–2009 metais ugdymo programa buvo tobulinama ir toliau su ja supažindinama (Škotijos administracija, 2006b, p. 25). Programa pradėta taikyti nuo 2008 m. rugpjūčio.

10. Vertinimas ir egzaminavimas

Kaip jau minėta, skirtingoms ugdymo programos dalims ir aspektams tobulinti buvo sudarytos skirtingos tikslinės grupės. Viena iš jų – vertinimo ir egzaminavimo grupė. Šios grupės užduotis buvo naujos egzaminų, vertinimo metodų ir kokybės kontrolės struktūros ir formos sukūrimas. Tikslinė grupė dalyvavo dalykiniuose aptarimuose su įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis (jaunuoliais, tėvais ir globėjais, mokyklų ir vietos bendruomenėmis, instruktoriais ir darbo rinkos atstovais). Šių aptarimų rezultatai:

- pripažinta, kad egzaminavimo struktūros pokyčiai turi būti grindžiami naująja ugdymo programa;
- nustatyta, kad turėtų būti naudojama mažiau išorės vertinimų, bet aiškiai neapibrėžta geriausia proporcija taip vidaus ir išorės egzaminų;
- teigiama, kad dabartinė sistema nepajėgi lanksčiai vertinti mokytojų profesionalumo ir vietos aplinkybių;
- siūloma atsižvelgti į Kompetencijos ugdymo programos poveikį mokytojų darbo krūviui.

Šaltinis: Kompetencijos ugdymo programos naujienlaiškis, Nr. 6, 2007 m. vasara, 5 p.

Atskira programa, vykdoma pasirinktose bandyti mokyklose (kai kuriais atvejais šie bandymai pradėti 2002 m.), yra Vertinimo mokymuisi programa. Black ir William apibūdina vertinimą kaip „bet kokią veiklą, kurią vykdo mokytojai ir (arba) mokiniai, teikiančią informaciją, kurią galima naudoti kaip atsaką, siekiant keisti praktinį mokymą ir mokymąsi“.

Vertinimas mokymuisi apibūdinamas kaip „visos mokyklos požiūris“.

Pagrindinė Vertinimo mokymuisi programos idėja yra tai, kad vertinimas naudojamas siekiant pagerinti mokymosi ir mokymosi procesų rezultatus. Svarbiausia programoje, kad mokiniai:

- suprastų, kodėl jie turi ko nors mokytis;
- būtų įvertinta jų darbo kokybė ir pateikti pasiūlymai, kaip ją gerinti;
- gautų pasiūlymų tobulėti;
- galėtų visapusiškai dalyvauti pasirinkdami kitą mokymo etapą, o renkantis jiems būtų suteikta pagalba.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Pagrindinėje projekto schemeje toliau išsamiai nagrinėjami trys mokymosi vertinimo principai.

- Pirmasis: vertinimas – tai mokymosi dalykas (vertinimas kaip mokymasis). Pavyzdžiui, kartu nusprendžiama, kokias žinias reikia įgyti.
- Antrasis: vertinama tam, kad būtų mokomasi (vertinimas mokymuisi). Pavyzdžiui, mokiniai apmąsto ir atskleidžia įgytas žinias ir gali patys įvertinti savo pasiekimus.
- Trečiasis: tikrovę atspindintis įgytų žinių įvertinimas (mokymosi vertinimas).

Iš tiesų kalbant apie vertinimą mokymuisi kyla klausimas, ar besimokantis asmuo kartu su mokytojais ir kitais besimokančiais gali nustatyti mokymosi užduotis ir jas įvertinti. Šiuo atveju mokymosi tikslų nustatymas, matavimas ir siekimas tampa svarbiausiu mokymosi proceso aspektu. Apsisprendimas nusistatyti aiškius uždavinius, atsako pateikimas ir kritinis mąstymas taip pat yra proceso dalis.

Vertinimo mokymuisi programos paantraštė – „tylioji Škotijos ugdymo sistemos revoliucija“ (cituojamas Škotijos švietimo ministras Peteris Peacockas, 2005 m.) – rodo, kad vertinimo mokymuisi principų taikymas gali paskatinti esminį klasėse vykstančio mokymosi ir mokymo perversmą.

Tačiau kyla rimtų kliūčių veiksmingai įgyvendinti vertinimą mokymuisi. Škotijos kvalifikacijų valdybos nustatyti išorės egzaminai, kuriuos mokiniai laiko per paskutinius trejus pagrindinio mokymosi metus, laikomi beveik šventu dalyku. Atitinkamai mokymas daugiausia nukreipiamas į tai, kad laikant šiuos egzaminus būtų garantuota sėkmė. Taigi formuojamojo vertinimo principų, kurie apibūdina vertinimą mokymuisi, įdiegimas išorės suminio vertinimo kontekste taps tikru iššūkiu.

11. Svarbus informacinių ir ryšių technologijų vaidmuo

Informacinėms ir ryšių technologijoms tenka svarbus įvairiapusis vaidmuo kuriant ir įgyvendinant

Kompetencijos ugdymo programą:

- šios technologijos tampa veiksmy ir mainų platforma;

Nacionalinėje interneto svetainėje, kurią sukūrė ir aptarnauja viešoji įstaiga „Mokanti ir besimokanti Škotija“, buvo skelbiami dokumentai ir keičiamasi nuomonėmis. Ši visai šaliai skirta svetainė suvaidino svarbų vaidmenį nacionaliniuose debatuose. Visuose Kompetencijos ugdymo programos naujienlaiškiuose ir aplankuose taip pat buvo pateikiama nuoroda į pagrindinę svetainę www.acurriculumforexcellence.co.uk. Nuo 2006 m. gruodžio 8 d. iki 2007 m. sausio 26 d. mokytojai dalyvavo debatuose internetu, o tarptautiniu mastu pripažinti pedagogai, įskaitant Michaelį Fullaną ir Terry Dozierą, svetainėje paskelbė straipsnius.

- skatinamas ir stiprinamas informacinių ir ryšių technologijų naudojimas mokyklose.

Nors kurį laiką nemažai dėmesio buvo skiriama informacinių ir ryšių technologijų naudojimui Škotijos mokyklose skatinimui, šių technologijų, įskaitant internetą, taikymas vis dar nėra optimalus.

Kompetencijos ugdymo programos kūrimo ir įgyvendinimo strategijoje naudojamos integruotos taikomosios informacinių ir ryšių technologijų priemonės, tapusios ugdymo modernizavimo simboliu.

Škotijos vyriausybė mano, kad informacinių ir ryšių technologijų naudojimas yra gyvybiškai svarbus ugdymo plėtroje. Tai galingas įrankis, galintis pakeisti mokymosi ir mokymo pobūdį bei veiksmingumą.

Nors reikia dar daug nuveikti, jau padaryta didelė pažanga – mokykloms ir mokiniams palengvintas

naudojimas informacinėmis ir ryšių technologijomis. Kiekvienas Škotijos studentas dabar turi prieigą prie aukštos kokybės informacinių ir ryšių įrenginių ir visose mokyklose įvestas spartusis interneto ryšys.

Škotijos vyriausybė ir toliau remia ryšių gerinimą, įgyvendindama Škotijos mokyklų skaitmeninio tinklo (SSDN) ir plačiajuosčio ryšio iniciatyvas.

Škotijos mokyklų skaitmeninio tinklo iniciatyva dabar pristatoma nauju pavadinimu GLOW. Per Škotijos mokslo šventę (2007 m. rugsėjo 19–20 d.) mokytojams buvo suteikta galimybė išbandyti nacionalinės

aprepties tinklą. Tinkle pateikta mokymo ir kursų medžiaga, tvarkaraščiai ir atsiliepimai (pokalbiai,

grupės, el. konferencijos). GLOW dabar vienija daugiau nei 800 000 mokytojų ir mokinių. Nė viena kita

valstybė neturi sukūrusi panašaus nacionalinės aprepties tinklo. Kadangi GLOW apima visus Škotijos

mokyklinio ugdymo išteklių aspektus, ji laikoma pagrindiniu Kompetencijos ugdymo programos

įgyvendinimo palaikymo veiksmu.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Škotijos švietimo inspekcija 2007 m. paskelbė informacinių ir ryšių technologijų panaudojimo ugdyme ataskaitą. Be kita ko, šioje ataskaitoje nurodyta, kad kai kuriose mokyklose kompiuteriai naudojami tik atskirų mokymo dalykų klasėse. Tačiau pageidaujamas tikslas – naudoti kompiuterius visam mokymui ir kiekvienoje klasėje.

Nors per pastaruosius kelerius metus daug investuota į informacines ir ryšių technologijas, ypač į jų infrastruktūrą, vis dar yra tobulintinų sričių, pvz., didaktinė mokinių vadyba naudojant skaitmeninį turinį, mokytojų patikimumo ir kompetencijos didinimas ir techninė pagalba.

12. Ko galima pasimokyti, atsižvelgiant į padėtį Olandijoje

Škotijos vyriausybė įgyvendino plačius užmojus, kurdama ir diegdama Kompetencijos ugdymo programą. Kaip jau minėta, akivaizdu, kad ši programa kur kas platesnė nei tiesiog nauja ugdymo programa. Ji susijusi su naujų mokyklų statybos iniciatyvomis, didesne parama informacinių ir ryšių technologijų diegimui, geresnių darbo sąlygų mokytojams sudarymu ir nacionaliniu įsipareigojimu suteikti visiems mokytojams galimybes nuolat ir sistemingai tobulėti profesinėje srityje. Pasikeitimų įgyvendinimo procesas sutelktas į mokytojus ir jų indėlį į reformų programą.

Ugdymo sistemos padėties analizė, priežastys, pagrindžiančios permainų poreikį, ir naujų ugdymo tikslų iškelimas Škotijoje atskleidė daug panašumų į diskusijas, vykusias įgyvendinant švietimo reformą Olandijoje. Pavyzdžiui, abiejose šalyse daugiausia dėmesio skiriama studentams; būtinas tikslesnis ir įkvepiantis ugdymo supratimas; ugdymo sistema turi būti labiau orientuota į ateities visuomenę ir darbo rinką; mokymo programos turi tapti nuoseklesnės ir turi būti užtikrinamas jų tęstinumas; jos turi būti ne tokios perkrautos ir nuobodžios; turėtų būti geriau pripažįstama mokytojų profesinė kvalifikacija ir reikia daugiau lankstumo mokykloms rengiant ir įgyvendinant mokymosi ir mokymo programas.

Škotijos kompetencijos ugdymo programoje į šiuos klausimus atsižvelgta. Pavyzdžiui:

- 1) Ugdymo programa suvokiama kaip vientisa mokymo programa, skirta nuo 3 iki 18 m. amžiaus mokiniams, o ne kaip ankstyvojo ugdymo, pradinio lavinimo, pagrindinio ir aukštesniojo vidurinio mokymo etapų rinkinys. Dėl šios priežasties teko vėl iškelti pagrindinį klausimą: ko bus tikimasi iš piliečių ateityje ir kokiais būdais ugdymo sistema prisideda prie šių lūkesčių įgyvendinimo?
- 2) Įrodyta, kad prieš pradėdant nacionalinius debatus ir naujų mokymo programų kūrimą Kompetencijos ugdymo programos kūrimo pamatą padėjo suformuoti keli strateginiai politiniai įsipareigojimai. Buvo padidintas mokytojų darbo užmokestis ir pagerintos darbo sąlygos; iškeltas nacionalinis siekis kur kas pagerinti mokyklų pastatų kokybę, suteiktas išliekamasis prioritetasis gerinti informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūrą ir skatinti jų naudojimą klasėse. Visa tai rodo vyriausybės norą investuoti į sąlygas, kurių reikia siekiant svarbių ugdymo sistemos pasikeitimų.
- 3) Visose srityse buvo pasitelktos suinteresuotosios šalys (įsipareigojimo procesas). Tai apėmė daugiau, nei apibrėžiama Olandijoje vartojamu terminu „draagvlak“ (socialinė parama). Šiam svarbiam principui buvo skirta labai daug pastangų ir dėmesio.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

4) Visa ugdymo infrastruktūra buvo kuriama siekiant padidinti tikimybę, kad Kompetencijos ugdymo programa bus sėkmingai įgyvendinta. Pagrindinis vaidmuo kuriant ir įgyvendinant procesus tenka Škotijos ugdymo programų institutui ir viešajai įstaigai „Besimokanti ir mokanti Škotija“.

5) Strategija buvo kruopščiai parengta ir jos buvo laikomasi. Buvo siekiama įtraukti kuo daugiau suinteresuotųjų šalių ir kartu užtikrinti, kad vyriausybės išskelti uždaviniai nuolat išliktų dėmesio centre. Be to, jau programos rengimo pradžioje pripažinta, kad veiksmingas visą ugdymo sistemą apimančios programos įgyvendinimas užtruks ilgą laiką.

6) Škotijoje sukurta bendrojo lavinimo mokyklų sistema, kurioje mokiniai pagal sugebėjimus neskirstomi į ugdymo sektorius. Be to, jau buvo parengta 5–14 m. amžiaus mokiniams skirta ugdymo programa. Tai suteikė ugdymo sistemai pakankamai skaidrumo. Olandijoje tokia koncepcija, susiejanti vidurinę mokyklą ir pagrindinį išsilavinimą, neįsisekė ir iš esmės išnyko.

13. Kaip tai veikia ugdymo programų rengimo strategiją

Nors Škotijos kompetencijos ugdymo programa yra ilgalaikė, gerai apgalvota strategija, kurią rengiant tiesiogiai dalyvavo įvairios suinteresuotosios šalys, įskaitant mokytojus ir švietimo tarybas, siekiant užtikrinti kuo platesnę jos aprėptį, remiantis tik dokumentais dar negalima nustatyti, ar ši strategija bus sėkmingai įgyvendinta. Į šį klausimą bus galima atsakyti tik po kurio laiko pagal vertinimo rodiklius.

Dar viena problema – nors rengiant programą labai stengtasi laikytis bendradarbiavimo principų, oficialūs dokumentai (ir analizė, atlikta prieš šį tyrimą) neatskleidė jokių proceso ir jo rezultatų atviro vertinimo ir svarstymo planų. Dokumentai, kuriuos paskelbė Škotijos vyriausybė, parašyti optimistišku, įkvepiančiu tonu, kokio ir tikimasi iš vyriausybės tekstų.

Remdamiesi įgyta patirtimi ir literatūra (pvz., Fullan), galime daryti prielaidą, kad šių dienų visuomenei dera atviras požiūris. Jau nepakanka turėti vieną viešąją instituciją, kuri tariasi tik su vyriausybe, kad nustatytų, ką mokiniai turi mokytis ir ko ne. Šiais laikais žmonės išsilavinę labiau nei kada nors anksčiau, ir jų dalyvavimas rengiant darbotvarkes ir priimant sprendimus sustiprins visuomenės paramą programai. Be to, akivaizdu, kad visuomenė nepatenkinta būdais, kuriais politikai diktuoja švietimo ir kitos socialinės politikos pokyčius.

Be tyrimus, įgyvendinimą ir sklaidą sujungiančio metodo (RDD), sukurti du nauji metodai. Nelissen (2003 m.) išskiria tris požiūrius į naujoves ir jų įgyvendinimą. Metodą „Iš viršaus į apačią“ galima atpažinti RDD metode. Priešingas metodas – „Iš apačios į viršų“, pagal kurį naujoves inicijuoja mokyklos ir institucijos. Pirmasis modelis buvo daugiau ar mažiau atmestas, nes jis retai atitinka plačiosios visuomenės nuomonę. Modelis „Iš apačios į viršų“ taip pat nėra pageidautinas, nes savarankiškos mokyklos kartais nelinkusios atskleisti informacijos apie turinį. Patraukliausias atrodo esąs mišrus modelis, sudarytas iš minėtų dviejų, nes jame numatomi moksliniai plėtros tyrimai, kuriuos atlieka, pavyzdžiui, „žinių visuomenė“. Šiuolaikinis požiūris į ugdymo naujoves ir jų įgyvendinimą yra apibūdinamas terminu „reculturing“ (Hargreaves ir Fink, 2000; Fullan, 2000). Jame keliama dalyvaujančios ir besimokančios bendruomenės prielaida.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistrai“.

Be to, Fullan nurodo, kad pokyčiai vienu metu turėtų vykti įvairiose srityse, kurios apima:

- * naują mokymo medžiagą, įskaitant ugdymo programas, mokymo principus ir vadovėlius;
- * naujus metodus (didaktiką, ugdymo procesų teoriją);
- * naujus įsitikinimus, idėjas, teorijas, nuomones.

Ypač svarbu, kad pakankamai dėmesio būtų skiriama paskutiniajai kategorijai, nes ji susijusi su emocine reformos dalimi.

Tai reiškia, jog nacionalinės ugdymo programų rengimo institucijos turėtų daugiau dėmesio skirti tam, kad būtų palengvintas dialogas ir kūrimo procesas, lemiantis ugdymo programų rengimą ir įgyvendinimą. Procesas apima interaktyvią elgseną, ir svarbų vaidmenį vaidina suinteresuotųjų šalių dalyvavimas ir emocijos. Jei laikomasi interaktyvaus požiūrio, tai rodo, kad rezultatai bus kokybiškesni, nes dalyviai į naują profesinę veiklą ir veiksmus įdės daugiau emocijų.

1 priedas

Kompetencijos ugdymo programos tikslai

Ugdymo programos, skirtos 3–18 m. amžiaus mokiniams, tikslai

Sėkmingai besimokančiais asmenimis,

kuriems būdinga:

- entuziazmas ir mokymosi motyvacija;
- pasiryžimas siekti aukštų standartų;
- atvirumas naujam mąstymui ir idėjoms;

ir kurie sugeba:

- panaudoti raštingumo, bendravimo ir matematinius gebėjimus;
- panaudoti technologijas mokymuisi;
- mąstyti kūrybiškai ir savarankiškai;
- mokytis individualiai ir grupėje;
- daryti pagrįstas išvadas;
- naujose situacijose susieti ir pritaikyti įvairius mokymosi būdus.

Brandžiomis asmenybėmis, kurioms būdinga:

- savigarba;
- fizinės, intelektinės ir emocinės gerovės pojūtis;
- tvirtos vertybės ir įsitikinimai;
- ambicijos;

ir kurie sugeba:

- remtis kitais ir valdyti save;
- gyventi sveikai ir aktyviai;
- būti sąmoningi;
- ugdyti savo įsitikinimus ir pasaulėžiūrą ir juos skleisti;
- gyventi kuo savarankiškiau;
- rizikuoti ir priimti pagrįstus sprendimus;
- pasiekti sėkmės įvairiose srityse.

Sudaryti sąlygas jauniems žmonėms tapti

Atsakingais piliečiais,

kuriems būdinga:

- pagarba kitiems;
- įsipareigojimas atsakingai dalyvauti politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime;

ir kurie sugeba:

- didinti žinias ir supratimą apie pasaulį ir Škotijos vietą jame;
- suprasti įvairius įsitikinimus ir kultūras;
- remdamiesi informacija nuspręsti ir pasirinkti;
- vertinti aplinkos, mokslo ir technologijų problemas;
- vystyti informacija pagrįstą etišką požiūrį į sudėtingas problemas.

Veiksmingais bendradarbiais,

kuriems būdinga:

- sumanumas;
- lankstumas;
- pasitikėjimas savimi;

ir kurie sugeba:

- bendrauti įvairiais būdais ir įvairiomis nuostatomis;
- dirbti su partneriais ir grupėje;
- imtis iniciatyvos ir vadovauti;
- kritiškai mąstyti naujomis aplinkybėmis;
- kurti ir įgyvendinti;
- spręsti problemas.

Versta iš: CORE AFFAIRS, Scotland. Case studies basic education in Europe. SLO – National Institute for Curriculum Development. Authors: Hans Hooghoff and Jeroen Bron. www.slo.nl.
Vertimą finansavo Švietimo ir mokslo ministerija. Vertimo paslaugas pirkto Švietimo aprūpinimo centras. Vertimą atliko vertėjų biuras „Magistra“.

Literatūros sąrašas

- Black ir William (1998). „Inside the Black Box“ („Juodojoje dėžėje“). King's College, Londonas.
- Caluwé, L. de & Vermaak, H. (1999). „Leren veranderen. Een handboek voor de veranderkundige“ („Mokymasis keistis. Vadovėlis pokyčių vadovams.“), Alphen aan den Rijn: Samson.
- Christie, D. & Boyd, B. (2006). „Overview of recent research-based literature for the curriculum review“ („Naujausias mokslo tyrimais pagrįstos literatūros ugdymo programų svarstymo klausimais apžvalga“), Stratklaido universitetas (4 p).
- Fullan, M. (2000 m.). „The three stories of education reform“ („Trys pasakojimai apie ugdymo reformą“), leidinyje „Phi Delta Kappan“, 4, 581–584.
- Hargreaves, A. & Fink, D. (2004). „The seven principles of sustainable leadership“ („Septyni nuoseklus vadovavimo principai“), leidinyje „Educational leadership“ („Vadovavimas ugdymui“), 61 t, Nr. 7, p. 8–13
- Karališkoji švietimo inspekcija (2007). „Improving Scottish education. ICT in learning and teaching“ („Škotijos ugdymo sistemos tobulinimas. Informacinės ir ryšių technologijos mokyme ir mokymesi“), Karališkoji švietimo inspekcija, Livingstonas.
- Nelissen, J. M. C. (2003). „Opvattingen over innovatie en implementatie“ („Požiūriai į naujoves ir jų įgyvendinimą“), leidinyje „Tijdschrift voor nascholing en onderzoek van het reken-wiskundeonderwijs“ („Tobulinimosi kursų ir matematinio ugdymo tyrimų žurnalas“), 21 t., Nr. 4, 14–21 p.
- Škotijos administracija (2003). „Educating for excellence, choice and opportunity“ („Kompetencijos ugdymas: pasirinkimas ir galimybės“), administracijos atsakas į nacionalinius debatus, Edinburgas.
- Škotijos administracija (2004a). „A curriculum for excellence. The curriculum review group“ („Kompetencijos ugdymo programa: programos svarstymo grupė“), Edinburgas.
- Škotijos administracija (2004b). „A curriculum for excellence, ministerial response“ („Kompetencijos ugdymo programa: ministerijos atsakas“), Edinburgas.
- Škotijos administracija (2004c). „Ambitious, excellent schools, our agenda for action“ („Ambicingos, puikios mokyklos: mūsų veiksmų planas“), Edinburgas.

Škotijos administracija (2006a). „A curriculum for excellence, building the curriculum 1, the contribution of curriculum areas“ („Kompetencijos ugdymo programa. Mokymo programos kūrimas (1 dalis): ugdymo programos sričių indėlis“), Edinburgas.

Škotijos administracija (2006b). „A curriculum for excellence, progress and proposals“ („Kompetencijos ugdymo programa. Pažanga ir pasiūlymai“), Ugdymo programos svarstymo tarybos dokumentas, Edinburgas.

Škotijos administracija (2007 m.). „A curriculum for excellence, building the curriculum 2, active learning in the early years“ („Kompetencijos ugdymo programa. Mokymo programos kūrimas (2 dalis): aktyvus mokymasis ankstyvojoje vaikystėje“), Edinburgas.

Škotijos vyriausybė (2007 m.). „Building excellence. Exploring the implications of the curriculum for excellence for school buildings“ („Pastatų gerinimas. Kompetencijos ugdymo programos poveikis mokyklų pastatų kokybei“), Edinburgas.

Naujienlaiškiai „A curriculum for excellence“ („Kompetencijos ugdymo programa“), Nr. 1–6; 2005 m. pavasaris–2007 m. rudenį.

Interneto svetainės

www.acurriculumforexcellence.co.uk

www.determinedtosucceed.co.uk

www.ltscotland.org.uk

www.glowscotland.org.uk